

NA VLASTNÍ KŮŽI

Jak jsem učil Romy

Čtyřicet procent Romů nedokončí ani základní školu. Reportér TÝDNE, původní profesí učitel, si vyzkoušel, jaké to je učit na romských školách v Ostravě. Zažil rvačky, hodně křiku a také se dozvěděl, že Masaryk měl „největší pero na světě“. Z vyučování si odnesl pocit, že ve své roli selhal.

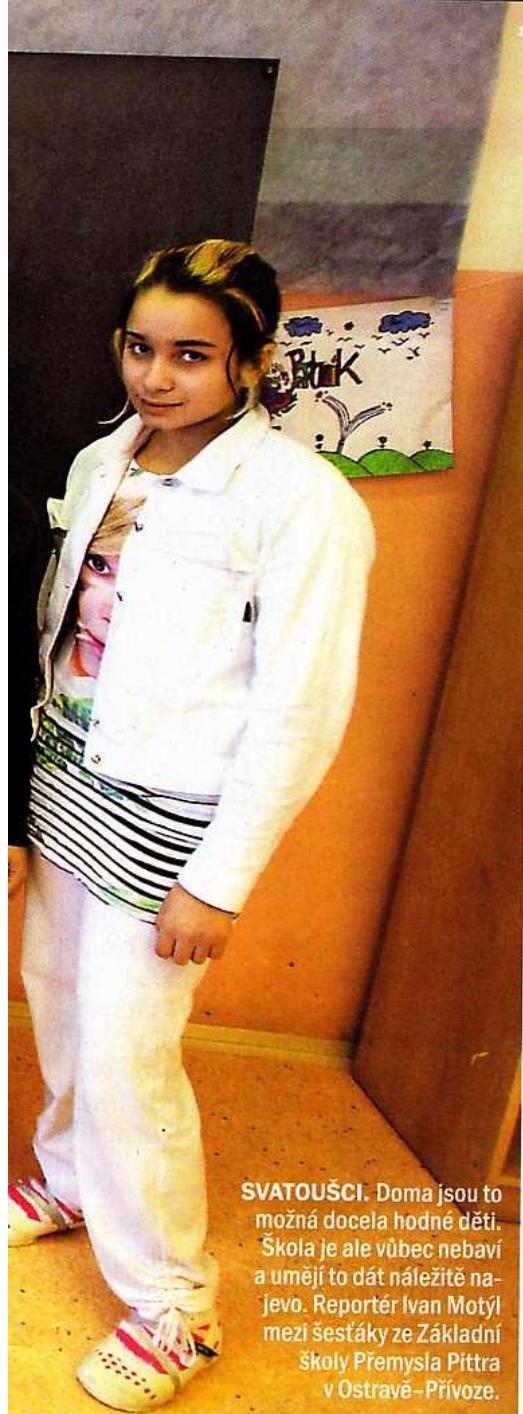
Začínám vyučovat dvouhodinový blok dějepisu v osmé třídě Základní školy Přemysla Pittra v Ostravě-Přívoze. Zkouším děti z již probrané látky, konkrétně z pojmuů spojených s Velkou francouzskou revolucí: Ludvík XVI., ge-

nerální stavby... Kladu otázky vycházející ze školních osnov, ale třída odmítá spolupracovat a žáci jeden přes druhého chrlí vlastní dotazy. „Pane učiteli, kolik máte roků?“, „Jste Rom, nebo gadžo?“, „Kolik je hodin?“.

Poprvé, ovšem zdaleka ne naposled, zvyšuji hlas: „Už jsem se vám představil. Teď se budeme učit!“ A v duchu přemítám, zda jsem neodstartoval příliš zhurta. „Vite vůbec, co znamená slovo revoluce?“ ptám se pro jistotu. „Válka!“ zakřičí někdo. „Můj táta je ředitelern porna,“ vypálí bez jakékoli souvislosti jeden z osmáků. „Taky budu hrát porno,“ dodá ještě. „Povstání,“ najde někdo konečně správné synonymum.

Vy jste policajt, že?

Výklad o Bastile přerušují dva opozdilci, zřejmě třídní kápové. „Kdo jste? A co tu

SVATOUŠCI. Doma jsou to možná docela hodné děti. Škola je ale vůbec nevaví a umějí to dát náležitě na jevo. Reportér Ivan Motýl mezi šestáky ze Základní školy Přemysla Pittra v Ostravě-Přívoze.

děláte?“ zaútočí místo pozdravu. „To je Motýl,“ pokřikují ostatní. „Ticho!“ zařvu a jednoho z čerstvě příchozích volám k tabuli, aby namaloval, jak si představuje zmíněnou pevnost. Chyba. Nejsou tu křídy – ty si musí nosit kantoři u sebe, jinak by o přestávce zmizely.

Pokračuji ve vyprávění o osvobození pařížské věznice, žáci se na chvíli ztěšíjí. „Pane učiteli, dobře to udělali! Vězení je hnusná věc,“ hlasí jeden z žáků. Zkouším vyzvědět, zda poznal někoho, kdo byl v opravdové base. „Vy jste policajt, že?“ upadám ihned do podezření. Raději se vracím do osmnáctého století, jenže výklad o Ústavodárném národním shromáždění a Deklaraci práv člověka a občana krachuje na pojmech, jako je ústava, deklarace, občan... „Mě to nevaví,“ prohlásí jeden z chlapců, když se snažím vysvětlit, že dnešní obdobou onoho shromáždění je třeba český parlament.

Snad se nesvléknu!

Kázeň ochabuje, teď už se téměř všichni volně procházejí po třídě, štoučají a vytlačují z lavic. Ty nejagresivnější se snaží znova usadit a už začínám chápout, proč po mně vedení školy chtělo podepsat jednodenní pracovní smlouvu: co kdyby se při rvačce někdo vážně poranil... „Sakra, sedni si už!“ chytám hochu za rukáv, neudržím se a vykřiku: „Tohle vážně není normální škola!“

„Chcete říct, že jsme zvláštní škola? Jdu za paní ředitelkou, že nás urážíte!“ slyším okamžitou reakci. „Dej mi žákovskou,“ nařizuju. „Nemám,“ odpovídá dotyčný.

Chci po něm jméno a příjmení. Představí se jménem jednoho ze spolužáků a třída se opět baví. I další kluci začnou vykřikovat příjmení, která jim evidentně nepatří.

Připadám si bezradný, pokořený. „Tiiii-choooooo!“ zařvu z plných plic. Třída se na minutu uklidní, zkouším vyprávět o revolučním kalendáři francouzských povstalců a vybízím třídu, že si teď také uděláme svůj kalendář. „Zkuste vymyslet vlastní názvy měsíců,“ vybízím. Leeden se stane „cigánským“ měsícem, únor „gadžovským“. Tím je fantazie třídy vyčerpána.

„Víte vůbec, co teď máme za předmět? Co je to vlastně ten dějepis?“ ptám se. „To je minulost,“ přihlásí se dosud tichá dívka. Až teď si uvědomuji, že holky vůbec nezlobí a že se jim kvůli rozjíveným pubertálům vůbec nevnuju. „A znáte nějaké slavné osobnosti z českých dějin?“ pokračuji.

„Evangelismus!“ vykřikne kluk v poslední lavici u dveří.

„Masaryk,“ říká jiný hoch. Zaraduji se a využívám toho: „A co víš o Masarykově, kdo to byl?“

„Masaryk měl největší pero na světě.“

„Odkud to víš?“

„Od paní učitelky.“

„To vám určitě nemohla říkat.“

„Přísahám!“ pokračuje provokatér, popotáhne si tepláky a naznačuje, že se hodlá svlékknout. Další dva žáci rovněž vstávají z lavice, začínají se pohupovat v tanečním rytmu a sahat si mezi nohy ve stylu Michaela Jacksona. Probůh, jen aby se skutečně nesvlékli, říkám si v duchu. ▶

▲ SKONČÍME UŽ V SEDMIČCE? Zápis prvňáčků do základní školy v ostravské Gebauerově ulici.

▲ RADĚJI PING PONG. Dějepis je prý „strašná blbost“. V případě těchto dětí se to dá pochopit.

▲ MARNÉ POKUSY. Děvčata zůstávají sedět v lavicích, zato kluci si udělali ze třídy ulici. Snaha je uklidnit je až směšná.

▲ ZMĚNIT OSNOVY? Jednobarevných romských škol v Ostravě přibývá, ale 40 procent žáků docházku nedokončí. Pomohla by radikální změna osnov?

Pak by mě někdo mohl obvinít, že jsem pedofil...

Deklarace žáků 8. A

Zkouším odvést pozornost jinam: „A co dějiny Romů? Víte, odkud přišli do Evropy?“ Vzápětí čelím dotazu, zde je moje manželka Romka. Navrhoji, že si napíšeme anketu o problémech Romů v České republice, a využívám první bod francouzské deklarace práv a svobod: „Lidé se rodí a zůstávají svobodními a rovnými ve

svých právech.“ Ptám se: „Jsou Romové v Ostravě svobodní?“

Patrik píše, že ne. Romové prý neuštále „slyší nadavky od bylých rasistických občanů byli hažou všechny do stejného pytle, pičo!!!“ Poslední slovo je lehce přeškrtnuto.

Kristýna sumíruje v podobném duchu: „Viděla jsem jak gadži zbil cikánku a nebo jak šikanovali gadže děti cikánů sama jsem zažila týrání od gadža.“ Hlavou mi běží myšlenka, že i já jsem ted’ „bílým ne-

přítelem“ dětí, které mě obklopují, oním gadžou, který je nutí učit se nějaké blbosti o dějinách jakýchsi Francouzů. Celá osmá á už hučí jako úl, občas spadne židle, dva teenageři se zrovna rvou o nějakou věc a vzduchem létají další a další sprostárny. Rezignuji a čekám na spásné zvonění.

A je vimalovano

„Hruza. Končím. Nemám na to,“ říkám po příchodu do sborovny. Skláním hlubokou poklonu před přítomnými kantory,

■ Dobešovy vize z Marsu

V Ostravě žije odhadem třicet až čtyřicet tisíc Romů, jejichž děti promění řadu škol v téměř jednobarevné. Nahlas se jim to ovšem říkat nesmí. Korektním jazykem jde o „vzdělávací instituce pro děti ze sociálně vyloučených lokalit“.

Romy nesmím počítat, ale učím i třídu s pětadvaceti žáky, z nichž jedenadvacet je takzvaně „sociokultivně znevýhodněných“, říká učitel Vladimír Kovář ze Základní školy v Gebauerově ulici v Ostravě-Přívoze. „Naši žáci si z domova většinou nepřinášejí žádnou motivaci, proč vůbec chodit do školy,“ nechává se slyšet tamní ředitelka školy Radka Hanusová. Učitel Kovář doplňuje: „Žijí v ghettech, kde už třetí generaci skoro nikdo nepracuje. Celé dny tráví u televize a DVD, ve vzdělání nevidí pražadný smysl.“

Sny o maturitě

Škola v Gebauerově ulici stojí téměř na dohled od Základní školy Přemysla Pittra, která se asi jako jediná v zemi oficiálně hlásí k myš-

lence, že vychovává především Romy. Vznikla v roce 1993 z nadšení několika lidí, kteří chtěli dát šanci dětem izolovaným ve zvláštních školách. Čekalo se, že ti nejlepší půjdou z romské základní školy na gymnázia a později na univerzity, ideální představou bylo, že by jednou někdo z nich mohl zastávat třeba post místostarosty v příslušné ostravské čtvrti s převahou Romů. „Několik žáků se před lety dostalo na osmileté gymnázium, ale do měsíce byli zpátky v naší škole. Ted’ už jim sny o maturitě spíše rozmlouváme,“ říká ředitelka Soňa Tarhoviská.

Ve školách, v nichž romské děti převládají nad většinovými, se měří jiným metrem než u konkurence, laťka je nastavena níže. A to ještě ministr školství Josef Dobeš (VV) přichází se srovnávacími zkouškami pro páťáky a devátáky, v jejichž důsledku mají takzvané špatné školy postupně zanikat. Veřejně jej podporil například Dominik Dvořák z Pedagogické fakulty UK, jeden z šéfů České asociace pedagogického výzkumu: školy, které ani po několik

kaletém testování nedokážou táhnout děti nahoru, prý bude lepší zrušit. „Nemáme šanci obstát,“ shodují se ostravské ředitelky Hanusová i Tarhoviská. Dobešovy vize působí v ostravské realitě jako zprávy z Marsu.

Rup. Rup. A konec.

Romské školy se statutem základních škol jsou dnes pro Ostravu nezbytností. Zvláštní školy, oficiálně nazývané „praktické“, jsou určeny pro děti s výraznými poruchami chování či mentálně zaostávající, ke studiu je potřeba doporučení psychologa a souhlas rodičů. Ostatní Romové mají právo na vzdělání v rámci ZŠ, jenomže aktuální analýza společnosti GAC sociologa Ivana Gabala ukázala, že tři z pěti romských dětí běžnou základní školu nedokončí.

Na škole Přemysla Pittra se propadá jen výjimečně. „Není dobré, když pak šestnáctiletí propadlíci sedí mezi sedmáky, může to úplně rozvrátit třídní kolektiv,“ dominává se ředitelka Tarhoviská. Zato v Gebauerově ulici se propadá osto-

kteří si v hodinách umějí udržet kázeň. „Ale no tak. Nás tady každý den nějaký žák taky vytočí. Za takové dva roky už byste věděl, jak je zvládnout,“ uklidňuje mě učitelka Hana Puchová. Do místnosti vchází češtinářka a vypráví, jak jí právě jeden výtečník hodil opravenou písemku do koše, protože pětku prý nebene. Když se ho snažila přimět, ať práci z koše vytáhne, převrhl demonstrativně odpadky na katedru.

Když slyším, jak bezmocně bývají i zkouší kantoři, dodá mi to odvahu a vyrážím to zkoušit ještě do šesté třídy. Tématem devadesátiminutového bloku je sloh a gramatika. Prvních dvacet minut se mi daří udržovat klid, věnujeme se popisu třídy, přičemž každý vyvolaný má za úkol přidat další větu. Pak rozdám sešity (záci je nedostávají domů, protože už by je nepřinesli zpět), aby děti mohly dosud řečené písemně zaznamenat. A libuji si, že teď bude celá třída dvacet minut tiše psát.

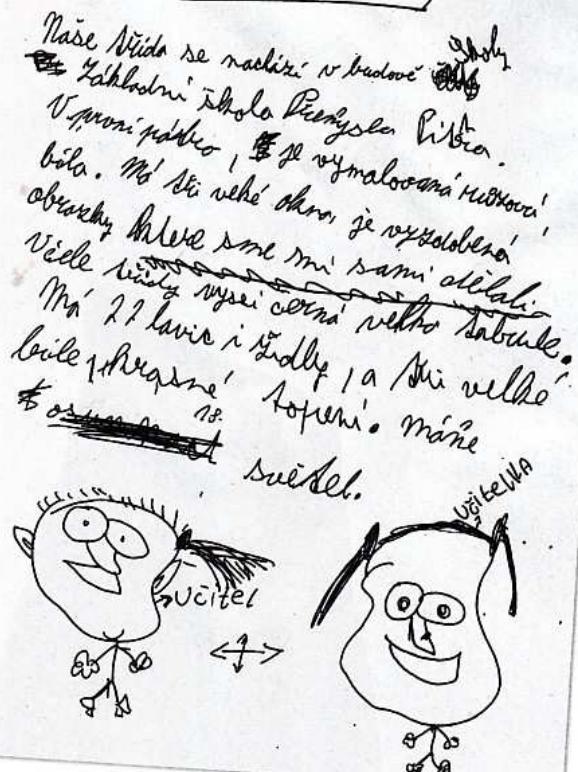
Ovšem už za dvě minuty se hlásí první žáci, že jsou s prací hotovi. „Naše třída se na chází zkladní školy Přemysla Pittra. Mametu tabuli, 22 lavic je vimalovana na bílo růžovo,“ čtu si pouhé dvě věty v odevzdané slohovce. Hluk se stupňuje, většině stačilo na podobně odbytou úlohu pět minut. Několik pečlivě zapisujících si dívek se už v nastalém zmatku nemůže soustředit. „Buďte ticho!“ křičí holky na kluky. Pokouším se o totéž, marně.

Žáky na chvíli zaujmou až novou didaktickou hrou. Na tabuli zapisujeme seznam předmětů, které by chtěli mít ve vysněném dětském pokoji. Z výčtu skládají popis místnosti. Zabavilo je to sotva na pět minut. Pak se dvojice hochů pouští do rvačky, která končí zčervenalým zápeštím a výraznou stopou po ráně pěsti za krkem. „Bolí tě to, nemáš to zlomené?“ prohlížím si s obavami chlapcovu ruku. A říkám si, proč jen jsem výuku už o přestávce nevzdal.

Ústup od katedry

Téměř jako v posledním tažení přecházím od slohu k pravopisu. Jak napíšeme slovo oběd? „Ob jed?“ Proč je správně „oběd“, nedokážu vysvětlit bez pojmu „předpona“ a „kořen slova“. I kdyby snad někdo chápal, o čem mluvím, výsledek to nemá beztak žádný. Kluci právě zahájili novou sérii pošlouchování, jeden využíva spolužáka z místa a odmítá mu vydát jeho školní pomůcky. „Šarpe se“ i trojíčka v jiném koutu třídy.

„Tak mi alespoň řekněte, co jste měli v neděli na oběd,“ stáčím řeč od gramatiky a vyhodnocuji odpovědi: vítězí brambory se zelím a bůček, na druhém místě je kuře, následují pečená žebra, steaky a goje – romské jídlo. Dva školáci neobě-

▲ **PÍSEMKA.** Popis třídy v podání žáka šesté třídy (vlevo dole reportér TÝDNE).

vali, doma prý došly peníze. Zkouším se vrátit k pravopisu, ale klid ve třídě už nezískám. Posledních deset minut si mezi šestnáctky připadám jako policajt z antikonfliktního týmu, který udržuje v odstupu znesvářené demonstranty.

Ivan Motýl ■

šest. „Rupnout“ lze ale v posledku jen dvakrát, jednou na prvním a podruhé na druhém stupni. „Žáci, kteří nezvládnou už tak dost zjednodušenou látku, tím pádem končí školní docházku v sedmé třídě,“ vysvětluje ředitelka Hanusová.

V sedmé třídě v Gebauerově ulici zrovna začíná hodina zeměpisu. Z předvaceti žáků je patnáct propadlíků, některé dvojnásobní; do školy tedy docházejí poslední či předposlední rok. Tématem hodiny je politické rozdělení Asie

◀ **UMÍ SI PORADIT.** Kantor Vladimír Kovář umí „svoje“ Romy postavit do latě, v jeho hodinách se nesváčí ani netančí.

a učitel Kovář rozdává písemky z minulé hodiny. „Pět, pět, pět, pět, pět,“ oznamuje známky. Kromě tří čtyřek padly jenom samé kule.

Co je to flapsi?

Ve třídě sedí i jedna takřka negramotná dívka, která není schopna přepisovat do sešitu diktované výrazy. Když učitel předříkává slovo „chlapci“, napiše „flapsi“. Ze šestnácti žáků jich má čtrnáct snědou tvář, sčítám nekorektně a přemítám, zda je jim do života vůbec k něčemu dobré, když se teď v atlasu snaží najít sousední země Afghánistánu. „Saharal“ zvolá jeden. „Ty nemáš zájem se vzdělávat? Dej mi to písemně,“ spustí Kovář na dívku, která výuku naprostě ignoruje. Ve skutečnosti učitel nejvíce času věnuje právě dětem, které mají podobně prachbídnou motivaci něco se naučit – například název hlavního města. „Evropa? Přívoz?“ zkouší to zrovna jedna z žákyň.